

ŞEYHÜLİSLAM İBN KEMALPAŞA'NIN VASİYETNÂMESİ

Seyit Bahçivan*

Önce, vasiyetnamesini vermek istediğimiz İbn Kemalpaşa'yı kısaca tanımamız yerinde olur kanaatindeyiz.

İbn Kemalpaşa, Osmanlı Devleti'nin en güçlü ve ihtişamlı olduğu bir dönemde yetişmiş ve yaşamış gözde şahsiyetlerden biridir. Dedesine nispetle İbn Kemalpaşa, İbnu'l-Kemal el-Vezir veya Kemalpaşazâde diye meşhur olan, şeyhülislam İbn Kemal'in, kendi adı Ahmet, babasının adı Süleyman, dedesinin adı Kemaleddin Ahmet, lakabı Şemseddin'dir¹. Ayrıca müfti's-sekaleyn lâkabı ile de anılmaktadır².

873/1468 senesinde Tokat'ta doğmuştur³.

Baba tarafından ehl-i seyf, anne tarafından ehl-i ilm⁴ bir aileden gelen Şemseddin Ahmet, küçüklüğünden itibaren çok iyi bir eğitim almıştır. Kefevî, onun küçük yaşta

* Y. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi. seytbahcivan@hotmail.com

¹ Biyografisi için bkz: Taşköprizâde, *eş-Şekâiku'n-Nu'mâniyye*, Beyrut 1975, 227-228; Kefevî, *Ketâibu 'Alami'l-Ahyâr*, Medine-i Münevvere, Mahmudiyye Küt., No 2575, vr. 380b-382a; Temîmî, *et-Tabâkâtü's-Seniyye*, thk. Abdu'l-Fettâh el-Hilv, Riyad 1983, I, 355-357; Gazzî, *el-Kevâkibu's-Sâira*, thk. Cebrâil Süleyman, Beyrut ?, II, 107-108; Katip Çelebi, *Keşfu'z-Zunûn*, İst. 1941, I, 283; İbnu'l-İmâd, *Şezeratü'z-Zehab*, Kahire 1351, VIII, 238-239; İbnu'l-Ğazzî, *Divânu'l-İslam*, Dâru'l-Kütübü'l-Misriyye, No 2208, vr. 72; Leknevî, *el-Fevâidu'l-Behiyye*, Beyrut 1304, 21-22; Bağdâdî, *Hediyyetu'l-Ârifîn* I, 141-142; a. mlf., *İdâhu'l-Meknûn*, İst. 1945, I, 96; Cemil Bek el-'Azam, *'Ukûdu'l-Cevher*, Beyrut 1326, I, 217-226; Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, İst. 1342, I, 223-224; Hüseyin Hüsameddin, *Amasya Tarihi*, VI, 418; Bustânî, *Dâiratu'l-Ma'ârif*, Beyrut 1960, III, 482; Serkîs, *Mu'cemu'l-Matbû'atu'l-Arabiyye*, Kahire 1346, I, 227-228; Ziriklî, *el-'Alâm*, Beyrut 1980, I, 133; Kehhâle, *Mu'cemu'l-Muelliifîn*, Beyrut tsz., I, 238; Brockelman, GAL II, 597-602; Zeyl II, 668-673, 1306, *İlmiye Salnamesi*, İst. 1344, 346-356; Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkîratu's-Şu'arâ*, Ankara 1979, I, 122-134; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı*, Ankara 1984, 233; a. mlf., *Osmanlı Tarihi*, Ankara 1975, II, 668-671; Nihal Atsız, *Kemalpaşa-Oğlu'nun Eserleri*, Şarkiyât Mecmuası, İst. 1972, s. VI, 71-112, s. VII, 83-135; a. mlf., *Kemalpaşaoğlu, Şemseddin Ahmed, Türk Ans.*, İst ?, XXI, 478-481; Parmaksızoğlu, *Kemal Paşa-Zâde*, İA, İst. 1977, VI, 561-566; Seyit Bahçivan, *İbn Kemâlbâşâ ve Ârâuhü'l-'İtikâdiyye*, Mekke Ummu'l-Qurâ Üniversitesi, Doktora Tezi 1993.

² Ebussuud, *r. fi Beyâni Lafz-ı Çelebi*, Mahmudiyye Kütüphanesi (Medine-i Münevvere), No 2787; İbn Kemâlbâşâ, *r. fi'r-Reddi 'ale'l-Fırak*, Leiden No 2636; Kefevî, a.g.e., vr. 381a; Bursalı, a.g.e., I, 223; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II, 668.

³ Parmaksızoğlu, a.g.e., VI, 562. Doğum yeri hakkında diğer rivayetler için bkz: Saraç, a.g.e., 15-17.

⁴ Annesi, devrin ileri gelen alimlerinden İbn Küpeli/Küpelizâde Muhyiddin Mehmed'in (874/1469) kızıdır. İbn Küpeli'nin diğer damadı ise Hoca Sinan Paşa'dır. Kefevî, a.g.e., vr. 483a. Mecdi gibi Taşköprizâde de, annesinin İbn Küpeli'nin kızı değil, kız kardeşi olduğunu söyler. Zira Mecdi, Şekâik'in tercemesidir. Bkz: *eş-Şekâiku'n-Nu'mâniyye*, 121. Burada Yekta Saraç kaynaklardaki verileri tersine çevirmiştir. Bkz: Saraç, a.g.e., 19, dp. 27.

Kur'an-ı Kerim'i ezberlediğini, sadra şifa olacak derecede Arapça ve Kirâat ilimlerini öğrendiğini, böylece dilde yanlış yapma derdinden kendisini kurtardığını, arkasından yaştılarından çok azının el attığı edebi kitapları ezberlediğini, sonra da şiir kitaplarını okuduğunu ve i'cazda gıpta edilecek bir seviye elde ettiğini, daha sonra da baba mesleği olan askeriye intisap ettiğini ifade eder⁵. Böylece bir süre ilimden uzak kalır. Askeri rütbeleri elde etmek için çalışır, seferlere katılır. Daha sonra askerlikten ayrılarak kendisini yeniden ilim tahsiline verir⁶. Zamanının en meşhur hocaları olan Tokatlı Molla Lütfi, Amasyalı Müeyyedzâde Abdurrahman Efendi, Kestelli Muslihuddin Mehmed Efendi, Hatîpzâde Muhyiddin Mehmed Efendi, Mu'arrifzâde Sinanüddin Yusuf Efendi gibi zevattan⁷ dersler alır.

Çeşitli medreselerde müderrislik yapar, başta Ebussud Efendi olmak üzere, devlet hizmetinde görev alan meşhur pek çok öğrenci yetiştirir⁸. Bir süre de kadılık yapar, Anadolu kazaskerliğine kadar yükselir. Bu sırada Yavuz'u Mısır'a sefer düzenlemeye teşvik eder⁹, onunla birlikte Anadolu kazaskeri olarak bu sefere katılır. Kahire'de ulema ile ilmi münazara ve mübahaselerde bulunur. Mısır uleması, onun dildeki fasahat ve belâğatı, meramını mükemmel ifade edişini çok beğenir, Arap ve Acem uleması içinde eşi ve benzeri olmadığını itiraf ederler¹⁰.

Görüldüğü gibi küçüklüğünden itibaren çok iyi yetişen İbn Kemâl, kendi dilinin yanında Arapça ve Farsça'da da manzum ve mensur eserler yazan, eserleri, irili ufaklı 300'ü aşan¹¹ ve Türk milletini, İslam aleminde ilmi alanda en iyi şekilde temsil eden, bir allame-i Rûm¹²'dur. Çok eser vermesi yönüyle de Cemîl el-Azm Bey'in "*Ukûdu'l-Cevher fî Terâcimi men lehüm Hamsûne Tasnîfen fe Mietun fe Ekser*"¹³ adlı eserinde yer alan güzîde ulemanın başında gelmektedir.

Hicri onuncu asırda, yaşadığı bölgede ilmi yönden ondan üstün kimse yoktu. Zira diyâr-ı Rûm'da, kesret-i telif, sūr'at-i tasnif, vüs'at-i ittlâ' ve pek çok ilmi ihâta bakımından tekti. Döneminde nazîri ancak diyâr-ı Arab'da Cemâlüddin es-Suyûtî (911/1505) olduğu, aralarında yapılan ilmi mukayesede, pek çok ilimde ondan daha muhakkık olduğu ifade edilmiştir¹⁴.

932 (1525/1526)de Şeyhülislam Zenbilli Ali Efendi'nin vefatı ile boşalan şeyhülislamlık makamına geçmiş, 2 Şevval 940 (16 Nisan 1534)da vefatına kadar bu makamda kalmıştır. Namazı Fatih Camii'nde kılınarak Edirnekapısı haricinde, Şeyh Mahmut Çelebi

⁵ Kefevî, a.g.e., vr. 382a-b.

⁶ Askeriyeden ilmiye sınıfına geçişine sebep olan olay için bkz: Taşköprizâde, a.g.e., 226; Kefevî, a.g.e., 381a; Gazzî, a.g.e., II, 107; İbnu'l-İmâd, a.g.e., VIII, 238; Temîmî, a.g.e., I, 356; Cemîl Bek el-Azm, a.g.e., I, 207.

⁷ Hocaları için bkz: Bahçivan, a.g.e., 75-78.

⁸ Öğrencileri için bkz: Bahçivan, a.g.e., 79-91.

⁹ Bu hususta, Enbiya/ 105 ayetinden, Osmanlıların 923 h.de Mısır alacaklarına dair istihraçta bulunduğu Türkçe bir Risâle yazdı. Bkz: el-Âlûsî, *Rufu'l-Me'âni*, I, 8. Bu risalenin bulabildiğimiz, biri Mahmudiyye (Medine-i Münevvere), No 2597, vr. 509a-510b, diğeri Esad Efendi (Süleymaniye) No 3729/20 olmak üzere iki yazması mevcuttur. Ayrıca bkz Mustafa Kılıç, *İbn Kemal'in Mısır Fethine Dair Bir Risale-i Acîbesi*, Diyanet Dergisi, Ocak 1990, c. 26, sayı: I, s. 111-120.

¹⁰ Kefevî, a.g.e., vr. 381a. Ayrıca bkz: Temîmî, a.g.e., I, 356; Leknevi, a.g.e., 22; İbn Abidin, *Reddu'l-Muhtar*, I, 26.

¹¹ İbn Kemal hakkında yapmış olduğumuz çalışmada eserlerinin toplam sayısının 360'ın üzerinde olduğunu, ancak bu sayının kesin olmayıp eserleri üzerinde daha fazla zaman ayrılarak ve karşılaştırmalı bir çalışmanın yapılması gerektiğini düşünmekteyiz.

¹² Araplar, Anadolu ve Balkanları içine alan topraklara "Diyâr-ı Rûm" tabir ederler.

¹³ Beyrut 1917'de yalnızca I. cildi yayımlanmıştır.

¹⁴ Temîmî, a.g.e., I, 357.

zaviyesi yanındaki hazireye defnedilmiştir¹⁵. Ayrıca Dımeşk'te Ümevî Camii¹⁶ ve Mekke'de Harem-i Şerif'te¹⁷ de gıyâbî cenaze namazı kılınmıştır. Kabri daha sonra, talebesi ve Mısır kadısı olan Piri Paşazâde Mehmed Bey tarafından üstü açık, taş parmaklıklarla çevrilmiştir. Kabir taşı olarak mermer yerine kaba köfeki taşı dikilmiştir. Kabir taşında "Hâzâ Kabru Müfti's-Sekaleyn" yazısı yakın zamana kadar mevcutken bugün tamamen yok olmuştur¹⁸. Kabrini ziyaret ettiğimizde, tamamen vasiyetnamesine uygun olarak yapıldığını müşahede etmekteyiz.

Ülkemizde olduğu gibi, İslam dünyasında da üzerinde çeşitli yönlerden pek çok araştırma yapılmıştır. Belki de İslam aleminde en fazla tanınan ve hakkında en çok araştırma yapılan Osmanlı bilginlerinin başında gelmektedir. Bu vesileyle yapılmış olan bu araştırmaları, burada zikretmeyi uygun buluyorum.

1. Abdülhâfız Muhammed Abdilhâfız Hâmid, "el-Mesâilü'l-Belâğiyye fi'r-Rub'î's-Sâlis min Tefsir İbn Kemâlbâşâ, Dirâse ve Tahkik min Sûreti Meryem ilâ Âhiri Sûreti'n-Nûr", (Yüksek Lisans), Ezher Üniversitesi, Arap Dili Fakültesi, Kahire 1981.

2. Lutfî es-Seyyid Salih Kindîl, "İbn Kemâlbâşâ, Resâiluhu'l-Belâğiyye, Dirâse ve Tahkik", (Yüksek Lisans), Ezher Üniversitesi, Arap Dili Fakültesi, Kahire 1983. İbn Kemal'in Belağat'la ilgili 14 risâlesi tahkik edilmiştir.

3. Seyit Bahcivan, "İbn Kemâlbâşâ ve Ârâuhu'l-İ'tikâdiyye, Dirâse Nakdiyye 'ala Dav'i 'Akideti's-Selef", (Doktora), Ummu'l-Qurâ Üniversitesi, Mekke 1993.

4. Yunus Abdilhayy Mâ, "İbn Kemâlbâşâ ve Tahkik ve Dirâset Sûre'tey'l-Fâtîha ve'l-Bakara min Tefsirih", (Y. Lisans), İslam Üniversitesi, el-Medine 1992.

5. Nuh Mustafa Muhammed er-Rebâbî'a, "Tefsir İbn Kemâlbâşâ li Sûre'tey el-Fâtîha ve'l-Bakara, Dirâse ve Tahkik ve Ta'lik", (Y. Lisans), Ürdün Üniversitesi, Amman 1992.

6. Emel İsmail Salih Yusuf, "Tahkik ve Dirâset Sûre'tey Âl-i İmrân ve'n-Nisâ min Tefsir İbn Kemâlbâşâ", (Y. Lisans), Ürdün Üniversitesi, Amman 1996.

7. Havle Huseyn Ahmed Ebu Mişâr, "Tahkik ve Dirâset Sûre'tey el-'Arâf ve'l-Enfâl min Tefsir İbn Kemâlbâşâ", (Y. Lisans), Ürdün Üniversitesi, Amman 1995.

8. Meysâ Bedruddin Muhammed Bedr, "Tefsir İbn Kemâlbâşâ, Dirâse ve Tahkik min Hilâl Süver el-Enbiyâ ve'l-Hacc ve'l-Mu'minîn ve'n-Nûr", (Y. Lisans), Ürdün Üniversitesi, Amman 1996.

9. Tahsin Ahmed Muhammed Ahmed, "Tefsir İbn Kemâlbâşâ, Dirâse ve Tahkik min Hilâl Sûre'tey et-Tevbe ve Yûnus", (Y. Lisans), Ürdün Üniversitesi, Amman 1994.

10. Enver Arpa, "Tefsir İbn Kemâlbâşâ, Dirâse ve Tahkik min Hilâl Süver Hûd ve Yûsuf ve'r-Ra'd", (Y. Lisans), Ürdün Üniversitesi, Amman 1994.

11. Tağrîd Abdülfettah Muhammed Tâye, "Tefsir İbn Kemâlbâşâ, Dirâse ve Tahkik min Hilâl Süveri İbrahîm, el-Hıcr, en-Nahl, el-İsrâ", (Y. Lisans), Ürdün Üniversitesi, Amman 1996.

¹⁵ Saraç, a.g.e., 25 (Hüseyin Hüsameddin, Amasya Tarihi, X, 410 dan naklen). Kabrinin günümüzdeki yeri ise, Edirnekapı'dan Ramî'ye giden yoldan, Haliç köprüsüne sapıldığında, yolun sağ tarafında kabristan duvarından dışarıya taşmış vaziyette görünen kabirdir.

¹⁶ Gazzî, a. g. e., II, 108.

¹⁷ Uzunçarşılı, Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı, s. 233.

¹⁸ İbn Kemal'in kabri ve mimari özellikleri için bkz: Ekrem Hakkı Ayverdi, Müftiy'üs-Sakaleyn, Kubbealtı Akademisi Mecmuası, yıl 4/3 (İstanbul 1957), s. 24-31. Ayverdi, İbn Kemal'in vasiyetnâmesini görmediği için "İbn Kemal'in âlâyiştten müstağni meşrebi sebebiyle bu şekli tercih ve vasiyet etmiş olması mümkündür" demektedir.

12. Su'âd İbrahim Muhammed 'Arikât, "Tefsir İbn Kemâlbâşâ, Dirâse ve Tahkik min Hılâl Süveri'l- Kehf ve Meryem ve Tâhâ", (Y. Lisans), Ürdün Üniversitesi, Amman 1997.

13. Muhammed Abdülhalîm Mahmud Qatîşât, "Tefsir İbn Kemâlbâşâ, Dirâse ve Tahkik min Hılâl Süveri'l-Furkân, eş-Şu'arâ, en-Neml, el-Kasas, el-Ankebût, er-Rûm", (Y. Lisans), Ürdün Üniversitesi, Amman 1997.

14. Ğalib Abdullah Osman Ahmed, "Tefsir İbn Kemâlbâşâ, Dirâse ve Tahkik min Hılâl Sûret Lokman, es-Secde, el-Ahzâb, Sebe', Fâtır, Yasîn, es-Sâffât", (Y. Lisans), Ürdün Üniversitesi, Amman 1996.

Bu münasebetle, Arap aleminde İbn Kemal'in Arap Diliyle ilgili çalışmalarını geniş çapta tanıtmaya faaliyetinde bulunanlardan Reşîd Abdurrahman el-Ubeydî'nin "*Cuhûd İbn Kemâlbâşâ fi'l-Luĝâ'l-Arabiyye*"¹⁹ ve "*ed-Dirâsât el-Luĝaviyye 'inde İbn Kemâlbâşâ fi'l-Karni'l-Âşir el-Hicrî*"²⁰ adlarındaki iki önemli makalesini başta olmak üzere diğer makaleleri ve risâlelerinin tahkikini ve Ahmed Hasen Hâmid'in tahkik etmiş olduğu "*Esrâru'n-Nahv*"²¹e yazdığı değerli önsözünü de burada zikretmeyi uygun ve gerekli görmekteyiz.

İbn Kemal'in vasiyetnamesine gelince; 1988/1408 yılında Mekke, Ummu'l-Qura Üniversitesi'nde, doktora tez konusu olarak "*İbn Kemâlbâşâ ve Ârâuhu'l-İ'tikâdiyye*"yi almış, bunun üzerine, adı geçen üniversiteye bağlı "*Merkezu'l-Bahsi'l-İlmi ve İhyau't-Turas*" kütüphanesine ait, dünyanın dört bir yanından çekilmiş çok zengin "Mikrofilm Arşivi"nden başlayarak İbn Kemalpaşa'nın eserlerini tespit ve fotokopilerini temin etmeye başlamıştım. Bu araştırma sırasında karşıma, Amerika Princeton Üniversitesi Kütüphanesi'nde 4563 numaradaki bir mecmuadan alınma ve adı geçen Merkezde 413 numarada kayıtlı mikrofilm içerisinde, İbn Kemal'in vasiyetnamesi çıktı. Bir araştırmacı için çok büyük önemi haiz, tarihi bir belgeyi bulmanın sevincini yaşadığımı burada ifade etmeliyim. Ancak, dünya kütüphaneleri kataloglarını uzun süre karıştırmama rağmen bu vasiyetnamenin bir başka nüshasına, o günlerde ulaşamamıştım. Daha sonra, kütüphanelerinde araştırma yapmak üzere geldiğim İstanbul'da, Köprülü Kütüphanesi 1599 numarada ikinci nüshasını bulunca, artık vasiyetnamenin İbn Kemal'e aidiyeti konusunda her hangi bir şüpheye mahal kalmamış oldu. Bilahare bu tarihi belgenin ilk defa Mustafa Kılıç'ın, sadece Köprülü nüshasına dayanarak "*İbn Kemal, Hayatı ve Tefsire Dair Eserleri ve Tefsirdeki Metodu*" adlı basılmamış doktora tezinde²², daha sonra da, yine Köprülü nüshasından, M. A. Yekta Saraç'ın "*Şeyhülislam Kemal Paşazâde Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Bazı Şiirleri*"²³ adlı kitabında yayınlanmış olduğunu gördüm.

Bizim burada yaptığımız, görüldüğü üzere Princeton nüshasının orijinalini vermek ve bunun Köprülü nüshasıyla (K) karşılaştırmasını yapmak, aradaki farkları dipnotta göstererek yayınlamak olacaktır. Böylece bu belge, hem sağlamlık kazanmış, hem de bize Köprülü'deki yanlışlıkları düzeltme imkanını vermiş olacaktır.

¹⁹ *Mecelletu'l-Mecmei'l-İlmi el-İrâkî*, c. 38, cüz 1, (Bağdad 11407/1987), s. 270-289.

²⁰ *Mecelletu'l-Bahsi'l-İlmi ve't-Turâs el-İslamî*, sayı: 1 (Mekke 1398/1978), s. 61-71.

²¹ İbn Kemâl, *Esrâru'n-Nahv*, thk. Ahmed Hasen Hâmid, Amman trh.

²² Atatürk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Erzurum 1981, s. 86-88.

²³ İstanbul, 1995, s. 87.

VASIYYETNÂME-İ KEMÂLPAŞAZÂDE FÂZİL AHMED EFENDİ RAHMETULLAHİ ALEYH

Bismillâhirrahmânirrahîm

El-Hamdulillâhi Rabbi'l-'alemîn, ve's-salâtu ve's-selâmu 'alâ seyyidinâ Muhammedin ve âlihi ve sahbihi ecma'în.

Hâzâ mâ²⁴ evsâ vehuve yeşhedu en lâ ilâhe illâllâh ve enne Muhammeden 'abduhû ve rasûlüh ve enne's-sâ'ate âtiyetun lâ raybe fihâ ve ennalâhe yeb'asu men fi'l-kubûr.

Ba'dehu, vasiyyet iderin²⁵ ki:

Muhtezâr olduğumda vech-i mesnûn üzre kibleye teveccüh itdüreler. Bir kimesne yanımda teenni ile²⁶ Kur'an okuya. Ve kelime-i şehâdeti yanımda²⁷ tekrar ideler.

Ruhum kabzolicak, on dört kimesne tesbih çevirüb yetmiş bin kerre Lâilâhe illâh deyüb sevabın²⁸ bana bağışlayalar. Ol kimesnelere bin akçe tasadduk ideler²⁹.

Ve dahi sulehâdan bir hiç meyyit yumadık kimesne benim meyyitüm yuya, dahi yunurken su salâsın itmeyeler.

Ve her camide salâ virdürmeyeler. Sultan Muhammed Camiinde salâ virmek³⁰ hemân³¹ kifayet ider. Ve dahi yunurken ve götürürken³² cehrile zikretmiyeler.

Ve bilcümle³³ şöhet itmeyüb, vech-i mesnûn olmayanı terk ideler³⁴, dervişâne götüreler.

Kabrüm, makabir-i müsliminde, yol üzerinde bir mürtefi'ce yirde ideler, üzerin yüksek yapmayalar, alâmet için yonulmadık taşlar³⁵ dikeler.

Ve defnolduğumda üzerimde cüz okumayalar³⁶, zira³⁷ tahfif-i Kur'an olur. Ve kurban itmeyeler, fukaraya akçe üleşdireler. Ve sulehâdan bazı kimesnelere bir mikdar akçe vireler, anlar varub halvetlerinde hatm-i Kur'an³⁸ ideler.

Ve yedi güne dek³⁹ ruhum için ta'am bişüreler. Ve yedi gün kabrim bekleyüb⁴⁰ dua ve tesbih ideler, bu cümleye on bin akçe harc ideler.

Ve hac için beş bin akçe vasiyyet itdüm, bir kimesneye virüb hac itdüreler.

Vasiyyetim kabûl idüb tenfiz ideler. Temmet⁴¹.

²⁴ K : + Evsâ bihi Ahmed b. Süleyman b. Kemâl

²⁵ K : iderum

²⁶ K : + ve teemmül ile

²⁷ K : - yanımda

²⁸ K : sevâbını

²⁹ Yekta Saraç bu kelimeyi idülür şeklinde okumuş, doğrusu buradaki gibi olmalıdır. Zira, bu durumda cümlenin akışı bozulur.

³⁰ K : virdürmek

³¹ K : - hemân

³² K : - ve götürürken

³³ K : Ve bi-ikmâlihi. Doğrusu da yukarıdaki gibi olmalıdır, bi-ikmâlihi burada yabancı kalmaktadır

³⁴ K : + terk idüb

³⁵ K : taş

³⁶ K : okutmayalar

³⁷ K : - zira

³⁸ K : + şerif

³⁹ K : degün

⁴⁰ K : kabir bekledeb

⁴¹ K : + Ve'l-hamdü lillâhi vahdeh